

Mario Buletić. Predmeti sjećanja – Zbirka suveniri, suvremena interpretacija tradicijske kulture / Oggetti della memoria - La collezione di souvenir, l'interpretazione contemporanea della cultura tradizionale. Pazin: Etnografski muzej Istre / Museo etnografico dell'Istria, 2021., str. 159

Prikaz kataloga

Na naslovnici novoga izdanja Etnografskoga muzeja Istre / Museo etnografico dell'Istria "Predmeti sjećanja – Zbirka suveniri, suvremena interpretacija tradicijske kulture" autora i višega kustosa Marija Buletića nalazi se fotografija razglednice Istre na kojoj su iscrtani simboli pojedinih mjesta, gradova na poluotoku, poput amfiteatra u Puli, svjetionika u Savudriji, rudnika i rudara u Raši. Ta je razglednica dijelom zbirke koja se predstavlja i zapravo sjajno upozorava i na sam sadržaj, kako publikacije, tako i predmeta koji zbirku čine. Etnografski muzej Istre niz godina kroz svoju izdavačku djelatnost upoznaje javnost sa svojim fundusom, a na taj način informira i o svojem muzejskom radu, razvoju, politici sakupljanja. Suveniri su svakako, u tom smislu, jedna od najuzbudljivijih zbirki, jer se kroz njih iščitava zanimljiva dinamika i život nastanka samoga predmeta, pa i interesa struke za njegovim promatranjem, analiziranjem i predstavljanjem.

Ova publikacija svoju temeljnu vrijednost ima upravo u razradi tih činjenica, što je čini korisnim materijalom, nešto nalik priručniku, nezaobilaznom literaturom za sve one koji studiozno žele pristupiti informacijama jednoga zaokruženog muzeološkog procesa od, uvodno, općih pretpostavki o muzejskim zbirkama do formiranja zbirke (od predmeta baštine do suvenira i natrag), njezine stručne obrade i analize, pa i znanstvenom sagledavanju suvenira kao muzejskoga predmeta kroz povijest do primjene klasifikacijskih modela u obradi i analizi.

U prvom poglavlju naglasak je dan na poetike i politike etnografskih muzeja, putu od etnografske zbirke do muzeja, muzeja u novim društvenim okolnostima koje su uslijedile u 1990-im godinama, pa i samoga rađanja zbirke uslijed pripreme izložbenoga postava "Od ordenja do simbola identiteta" 1999., odnosno 2000. godine kad je službeno predstavljena javnosti u Etnografskom muzeju Istre u Pazinu. Upravo se tom izložbom željelo skrenuti pozornost na "transpoziciju tradicijskih predmeta u suvenire i posljedično moguću transformaciju tradicijskih rukotvoraca u proizvođače suvenira" (str. 23), a taj je podatak svojevrsni okidač za daljnji razvoj fokusa istraživanja toga fenomena.

Autor to nadalje razrađuje u drugom poglavlju naslovljenom "Suvenir i njegove uloge" (Materijalni svjedok sjećanja, Kulturni marker, Predmeti tradicije: materijalna kultura osobne i kolektivne prošlosti, Suvenir kao dar, Između autentičnosti i konzumerizma i Suvenir kao znak). Valja dodati da stranice obiluju vizualima predmeta uz koje stoje i

opisne legende kojima se postiže lakše razumijevanje samoga sadržaja. Tako, primjerice, u ovom odjeljku možemo uz fotografije bukalete i figure koze od mesinga pročitati: “Naglašavanje regionalne pripadnosti na bukaleti – prepoznatij kao reprezentativnim predmetom za Istru – primjer je nedvosmislenoga isticanja kulturnih obilježja kroz medij suvenira. Koza je zaštitni znak Istre (...) Premda je na simboličkoj važnosti dobila tek početkom 1990-ih godina, nema sumnje da utjelovljuje jedan od najvažnijih regionalnih kulturnih markera” (str. 30) ili uz fotografije predmeta sapuna, novčanika i pastelnih bojica koje je muzeju darovao Joe Valencich iz SAD-a: “Predmet kao spomen ili memorabilija. Ovi su predmeti dijelom paketa koji je iseljenik iz Istre u SAD slao obitelji u Istru. Osim što jedan od tih predmeta ima karakter suvenira, svi oni zajedno više ističu uspomenu na životnu situaciju obilježenu iseljeničkim iskustvom i odnosom onoga tko je otišao i onih koji su ostali.” (str. 28)

Treće poglavlje detaljnije se posvećuje istarskom suveniru, odnosno njegovoj pojavi na poluotoku, prvim suvenirima i razvoju i transformaciji koja je uslijedila tih prijelomnih 1990-ih godina. Tad je, naime, došlo do “usustavljanja djelatnosti proizvodnje suvenira, a kako bi se to postiglo, a proizvodnja potaknula i povećala, osnovao se Savez proizvođača istarskog suvenira u Poreču” (str. 46), koji po svojem osnutku zadaje sasvim konkretne smjernice u postizanju tih ciljeva, a zaslužan je i za stvaranje novih kategorija suvenira koje taj predmet jasnije određuju. I tu nas prate slike predmeta, u većem dijelu onih koje određuju kategorije iz kataloga “Istarski suvenir” Miličevića i Mačine, no tu su i “neki primjeri diversifikacije suvenira – glagoljica, arheologija, zidno slikarstvo, suvremena povijest, tipični proizvodi” (str. 52), a koje nalazimo na predmetima: drvene kutijice, gipsani broševi, minijature amfore, profil Josipa Broza Tita, slike s detaljom Plesa mrtvaca Vincenta iz Kastva iz Berma te boce s rakijom na stalku od trsa vinove loze.

Zaključkom se zatvara prvi dio, što je također pohvalno, jer rezimira sve izneseno i uvodi u drugi dio publikacije koji se posvećuje stručnoj obradi i analizi zbirke i to na način da precizno predstavlja sve kategorije i tipologije suvenira (Strukturalne kategorije, Deskriptivne kategorije i potkategorije, Motivacijsku i funkcionalnu tipologiju), a potom kroz sljedeća dva poglavlja donosi primjenu klasifikacijskih modela u stručnoj obradi i analizi kroz kvantitativan pristup osnovnim klasifikacijskim (meta)podacima (Osnovne kategorije, Osnovne kategorije istarskog suvenira, Materijal, Lokalitet i datacija, Prema kvalitativnoj interpretaciji zbirke) i kvalitativan analitički pristup (Veza predmeta iz zbirke Suvenirni s drugim muzejskim zbirkama, Arhitektura i oprema kuće, Gospodarstvo, Društvena i duhovna kultura, Proizvodnja tekstila, odjeće i obuće, osobni predmeti, Odnos predmetne zbirke i šireg, izvan muzejskog konteksta).

Kako bi prionuo kategorizaciji predmeta zbirke, s pripadajućim tipologijama, autor se oslanja na predloške Susan Stewart (kod razrade strukturalnih kategorija – prikupljeni i reprezentativni suvenirni), dok na njezine individualne i reprezentativne modele dodaje i kategoriju Davida Humea – rukotvorine, koja se od Stewartine reprezentativne kategorije (gdje ulaze i rukotvorine) razlikuje utoliko što ih on izdvaja tvrdnjom da takvi predmeti “postaju suvenirni u trenutku kad ih konzumiraju turisti” (str. 60). Do tad imaju samo taj potencijal. Nadalje se oslanja na pitanja koja Hume zadaje pri obradi

i na tim temeljima nastavlja promatranje zbirke, dodajući pritom praktične grafove kako bi lakše približio funkcioniranje spomenutih modela i u slučaju analize muzejskih predmeta. Upozorava tako na pitanja (i odgovore) o: mediju, autorskom obilježju, relacijskim atributima, narativnim (pozitivnim) atributima, ikonofetišu.

Odjeljak Deskriptivne kategorije i potkategorije ima za polazište prijedlog Beverly Gordon pa tako izdvaja slikovne prikaze, skupljene suvenire, simboličke suvenire, suvenire s natpisom, lokalne proizvode i rukotvorine, koji su smatrani pretposljednji. Motivacijsku i funkcionalnu tipologiju temelji na kategorijama Decrop & Masseta: simbolički suvenir, hedonistički suvenir, uporabni suvenir, suvenir kao dar. I tu susrećemo zanimljive slikovne prikaze predmeta, uporabnih i ukrasnih, kao i lokalnih proizvoda koji ulaze u kategoriju popularnih suvenira, poput aromatske vrećice s lavandom. Tu su i rukotvorine koje ulaze u takvu ponudu, a sadrže umjetničke i kreativne attribute, kao što su keramičke posude i pročelja kuća.

Iz zaključnih poglavlja izdvajam osnovne kategorije predmeta iz zbirke koje navodi autor – rukotvorine, koje prema prije navedenim definicijama i svojstvima podrazumijevaju pojam istarskoga suvenira i reprezentativne suvenire “koji se uklapaju u šaroliku tržišnu ponudu tematizirajući Istru, ali ne odgovaraju pojmu istarskog suvenira” (str. 78). Također, čini dodatnu specifikaciju pa istarski suvenir dijeli na: kopije predmeta, minijature s istim svojstvima, suvenire uporabne vrijednosti koji u osnovama asociraju na izvorni predmet, suvenire industrijske izrade i umjetnička djela inspirirana arheologijom, sakralnim motivima, etnografskim i prirodnim značajkama Istre. Vezu predmeta zbirke s drugim muzejskim zbirkama, uz detaljan opis, prikazuje kroz veliki broj fotografija, izrazito zanimljivih, bogato opremljenih, a nekolicinu najreprezentativnijih gledamo i u većim formatima, poput popularnoga para Barbie i Kena u istarskim nošnjama.

Publikacija se zatvara “Idejnim okvirom za razvoj zbirke Suveniri, suvremena interpretacija kulture” te foto-albumom s posvetom i zahvalom izrađivačima čije predmete čuva Etnografski muzej Istre i djelatnicima, kolegama koji su ih kroz godine prikupljali. Cjelokupan sadržaj je i na talijanskom jeziku, za prijevod su zaslužne Carla Rotta i Vanesa Begić. Lekturu i korekturu provela je Jasna Perković. Grafičko oblikovanje izradila je Tihana Nalić, a naklada od 200 komada tiskana je u Printeri, u Svetoj Nedelji. Potporu publikaciji pružili su Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Istarska županija i Odjel za kulturu i zavičajnost Istarske županije.

Nuša Hauser